

A *Cornu aspersum* (O. F. Müller, 1774) és a *Helix lucorum* Linnaeus, 1758 adventív csigafajok hazai előfordulásának aktualizálása

Varga András, Király Gergely & Sulyok Kinga Mária

Abstract: *New distribution records of Cornu aspersum (O. F. Müller, 1774) and Helix lucorum Linnaeus, 1758 in Hungary. All Hungarian locality data are summarized on UTM gridmaps. The publication contains 7 new dates, with 5 figures.*

Key words: *Cornu aspersum, Helix lucorum, Hungary, new records, UTM gridmaps.*

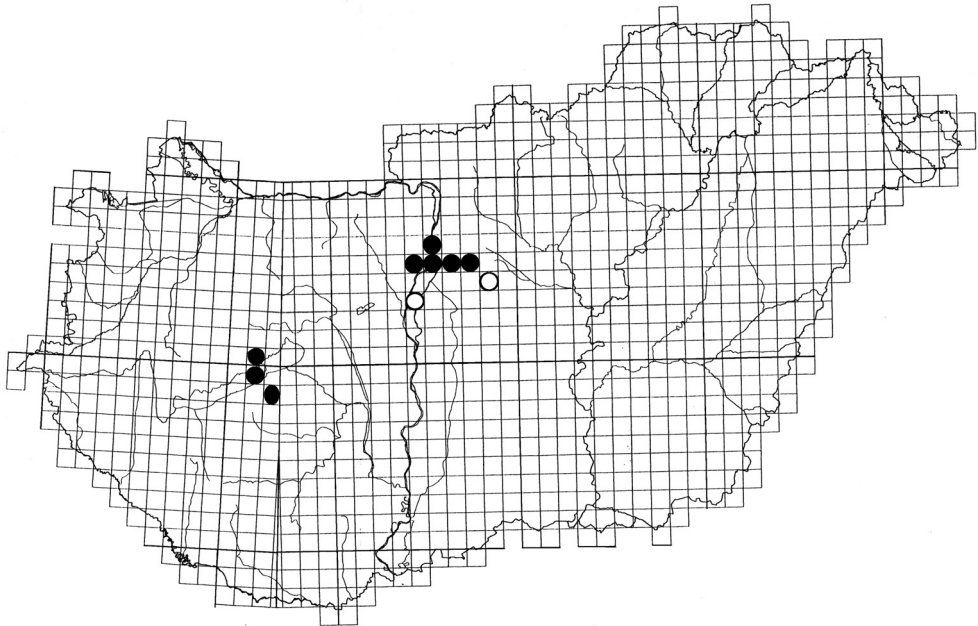
Subai Péter már 1974-ben felhívta a figyelmet arra, hogy a magyar faunában egyre több idegen csigafaj jelenik meg. Az azóta eltelt közel negyven év direkt vagy indirekt módon újabb fajokat produkált. Úgy tűnik ez a folyamat leállíthatatlan. Az indirekt módon való terjedés a felgyorsult gazdasági tevékenység egyik következménye, itt elég az *Arion lusitanicus* Mabilie, 1868 gyors hazai térhódítását megemlíteni. Az 1985-ös megjelenése óta (Varga 1986) – többnyire a kertészeti élőnövény szállítmányokkal – napjainkra lefedte szinte az ország egész területét (gyakori túlszaporodása olykor hatalmas károkat okoz). A direkt vagy szándékos betelepítés következményét csupán évek (évtizedek) múlva lehet felmérni. Talán a legismertebb, amikor a betelepített ragadozó csigák megritkíthatják vagy ki is pusztíthatják az őshonos fajokat (legfeltűnőbbek ezek a pusztítások az apróbb trópusi szigetek endemikus faunájában). Több faj betelepítése köszönhető az akvaristák, terraristák „közreműködésének”. A megunt, vagy túlszaporodott kedvenceket alkalmas helyeken kitelepítik, ennek tudható be pl. a *Melanoides tuberculatus* (O. F. Müller, 1774), *Planorbella duryi* (Wetherby, 1879) megjelenése. Szerencsés esetben a kitett példányok rövid ideig, többnyire a tél bekö-

1. ábra: *Achatina fulica* Bowdich, 1822 (Eger, vár, 2005.06.23.) szabadban megfigyelt példánya. Fotó: Varga A.

szöntéséig élnek. 2005-ben nagy meglepetést okozott az egri várban, mikor az *Achatina fulica* Bowdich, 1822 két kifejlett példányára figyeltek fel a látogatók (1. ábra), majd ezeket összeszedték és leadták a múzeumba. Megszívlelendő Subai (1974) tanácsa, p. 52: „Javaslom, hogy az eddig betelepített fajok lelőhelyeit tegyük közzé és kerüljük a további betelepítéseket.”

A Magyarországon honos *Helix pomatia* Linnaeus, 1758 és *Helix lutescens* Rossmässler, 1837 mellett az utóbbi évtizedekben újabb két nagytestű helicida faj jelent meg, amelyek egyenlőre elszórtan, de több stabil, önfenntartó állománnyal rendelkeznek.

2. ábra: *Cornu aspersum* (O. F. Müller, 1774) (üres kör – korai adat, feltételezhető, az állomány kipusztult) magyarországi elterjedése

A *Cornu aspersum* (O. F. Müller, 1774) (2. ábra) előfordulása, már az 1970-es évektől ismert Pintér et al. (1979) (Vecsés; Tihany, Belső-tó környéke). Pintér & Suara (2004) összegzésében a következő adatok szerepelnek: Érd: Érdliget (CT45); Budapest: Pestszentlőrinc, Pestszentlőrinc, kert (CT65); Vecsés, kert (CT75); Tihany: Belső-tó (YM19); Tihany (helymegjelölés nélkül, talán azonos az előzővel? – mindenesetre az YN10 UTM négyzet hozzárendelve). Ugyanezen adatok szerepelnek Fehér & Gubányi (2001) enumerációjában is. A Mátra Múzeum gyűjteményében a fentiek közt már szereplő két lelőhelyről gyűjtött példányok ismertek: CT75: Vecsés, 1970. (3 db), leg. Eőry M. (MMGY3256). YM19: Tihany, Belső-tó, 1977. (2db), leg. Drimmer L. (MMGY55398). S. Szigethy Anna szóbeli közlése alapján előfordul Érd belterületén az Ürmös úton (CT45) is.

Majoros & Halmágyi (2003) szerint hazánkba valószínűleg több alkalommal is behurcolták vagy betelepítették, Tihany, Vecsés, Ercsi és Monor (utóbbi kettő Pintér L. szóbeli közlése, 1998) szabadföldi lelőhelyeit említik, feltételezve azt, hogy ezek az állományok a hidegebb teleken ki-

pusztulnak. (Ercsi CT43 és Monor CT84 jelzésű adatok a 2. ábrán üres körrel szerepelnek, mivel nincs belőlük bizonyító példány, illetve nem kerültek be a 2003-as térképkötetbe.)

A Magyar Temészettudományi Múzeum Mollusca gyűjteményében az alábbi adatok találhatóak: Kispeszt (Budapest, Kispeszt, Simonyi Zs. utca, 2009.08.29 leg. Sulyok K.) HNHM97204 (CT65); Népliget (garden of Dept. of Botany) 2009.07.07 leg. Fehér Z. HNHM97115 (CT55); valamint újabb gyűjtésekkel pontosítva az érdi előfordulás: Érd, Érdliget, Duna utca, 2009.09.05 leg. Sulyok K. HNHM97203 (CT45). Gellérthegy (pontosabban annak Ny-i oldala, a Köbölkút utca és környéke, megfigyelte Murányi D. 2008-ban) (CT56) (SULYOK 2010).

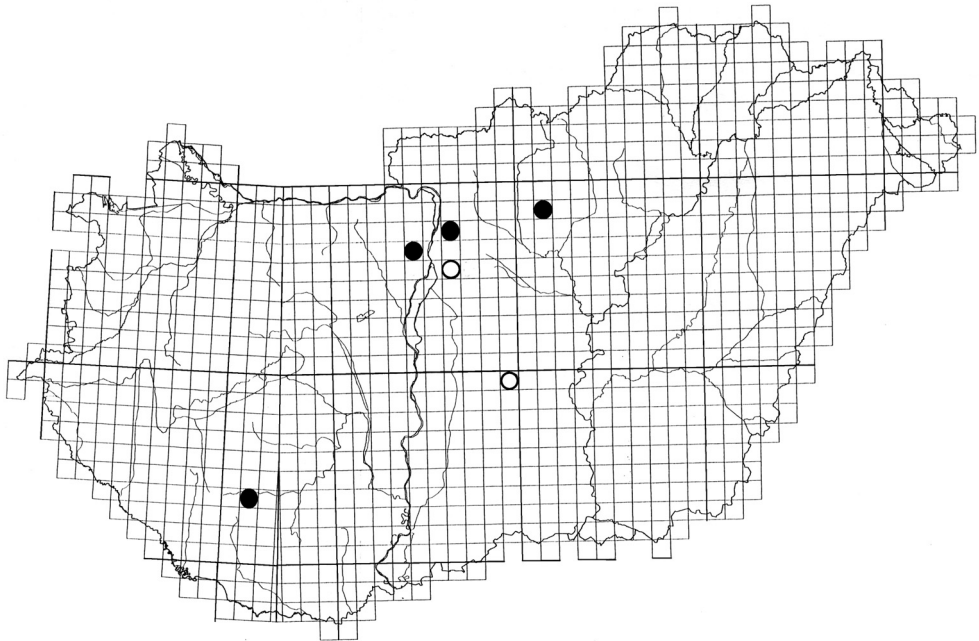
3. ábra: *Cornu aspersum* (O. F. Müller, 1774) (Kőröshegy, M7 autópálya völgyhídja alatt). Fotó: Király G.

A faj 2010-ben a következő lelőhelyről került elő: Kőröshegy, az M7 autópálya nagy völgyhídja alatti csapadéktározó medence szegélyében (YM28), (N46-49-02 – E017-53-52) (leg. Király G., 2010). Bár csak egyetlen közepesen fejlett példány került elő (3. ábra), feltételezhető, hogy a térségben többfelé megtelepedett, vagy a Tihany környéki állományok terjeszkedésével, vagy újabb betelepülés révén, amelynek a közelben futó közlekedési hálózatnak nagy szerepe lehetett. A 2007-ben épített, és azóta meglepően fajgazdagon benövényesedett csapadéktároló medence 2-3 m széles nádas szegéllyel rendelkezett, amelyet, üde, gyomos rézsű határolt. A rézsűt *Festuca rubra* és *F. pratensis* vetett gyepe borítja, amelybe a környező másodlagos gyepekből már számos faj betelepedett (pl. *Crepis biennis*, *Melilotus officinalis*, *Rumex crispus*, *Trifolium pratense*, *Vicia angustifolia*).

A faj természetes elterjedési területe a Földközi-tenger medencéje. Innen direkt módon táplálkozási célból már az ókori rómaiak megkezdték szétterjesztését. Feltételezhetően így jutott el a Brit-szigetekre és Európa más országaiba is. A faj széthurcolása a modern időkben gyorsult fel rohamosan, elsősorban hajózással és kereskedelmi szállítmányokkal véletlenül (pl.: Ausztrália, Új-Zéland), valamint táplálkozási célú szándékos betelepítések miatt (pl.: USA Kalifornia, Brazília). Ma a *Cornu aspersum* az egész világon előforduló, kozmopolita faj, mely meghódította Európát, Afrikát, Észak- és Dél-Amerikát illetve Ausztráliát is (Sulyok, K. M. 2010).

A *Helix lucorum* Linnaeus, 1758 (4. ábra) előfordulása 1995-ben vált ismertté. Kaposvár belterületén (YM13) él egy kisebb állománya, amit Bulgáriából telepítették be (Varga, A.

1995). Ez az adat szerepel Somogy megye malakológiai katalógusában (Héra, Z. & Varga, A. 2001) is. A populáció jelenleg is létezik. Igen érdekes Majoros, G. & Halmágyi, L. (2003) véleménye, miszerint a fajnak behurcolódott és átmenetileg megtelepedett populációi ismeretek Budapest, Kecskemét (CS99) és Vecsés (CT65) térségéből, de ezek az állományok a megfigyelések szerint, a kemény teleket nem tudják átvészelni (Kecskemét és Vecsés adata üres körrel jelölve a 4 sz. ábrán). Pintér & Suara (2004) munkájában a faj nem szerepel. Nagyobb állománya él Budapesten, a Költő utcában, a Jókai villa kertjében (CT46) (jelenleg a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság központja). 2008.05.20-án 25-30 élő egyedét figyeltük meg (Hegyessy G. és Varga A. – két példány a Mátra Múzeum Mollusca Gyűjteményébe került (MMGY66042). Majoros, G. & Halmágyi, L. „Budapest” jelzésű adata közelebbi információt nem tartalmaz, feltételezhető, hogy dolgozatukban erre az állományra utaltak.

4. ábra: *Helix lucorum* Linnaeus, 1758 (üres kör – korai adat, feltételezhető, az állomány kipusztult) magyarországi elterjedése.

A faj 2010-ben újabb lelőhelyekről került elő: Fót belterülete, Bacsó Béla utca (CT67), (N47-36-54 – E019-11-08; leg. Király G., 2010). Az első példány megtalálása és azonosítása után szisztematikus kereséssel további 2 kifejlett példány került elő (leg. Baranyai Zs.). A terület sűrű családi házas beépítésű, apró konyhakertekkel, szőlősorokkal, az eredeti homoki vegetációból csupán néhány zavarástűrő faj figyelhető meg (pl. *Crepis tectorum*, *Festuca rupicola*). Az új lelőhely érdekessége, hogy a kert tulajdonosa a DINP Igazgatóság dolgozója, és feltevése szerint munkahelyéről, a Jókai Kert parkjából hurcolhatta be. Beszámolt arról, hogy korábban a Kertből a Nemzeti Park munkatársai által elszállított eszközökön megtapadt csigák máshova is elkerülhettek, így paradox módon egy természetvédelmi hivatal székhelye jelentheti egy potenciális inváziós faj terjedési centrumát.

5. ábra: *Helix lucorum* Linnaeus, 1758 (Gyöngyöshalász, kert) Fotó: Varga A.

A Budapest Költő utcai állományból Varga A. néhány példányt fotózásra Gyöngyöshalászra átvitt (Batthyány út 10, N47-44-48, EO19-54-71) (DT18) 2008.05.20-án. A véletlen folytán ezek az egyedek kiszabadultak. A következő évben előkerültek üres házak a bokrok alól. A meglepetés 2010. 06. 14-én következett, amikor a konyhakert egy sűrűn bokros területéről egy élő példánya került elő (4. ábra). Az előző évek szélsőséges időjárását átvészelte. Nem tudható, a kiszökött példányokból ez az egy túlélő maradt meg, vagy kialakult egy kicsiny szaporodó közösség.

Globális elterjedését tekintve a faj Olaszországtól és Franciaországtól a Közép-Balkánon át – ideértve Romániát, Albániát és Bulgáriát – egészen Kis-Ázsiáig, és a Fekete-tenger keleti régiójáig előfordul Bank, R. (2007).

Köszönetnyilvánítás: Köszönjük Baranyai Zsolt (DINP igazgatóság) kiegészítését a faj budapesti előfordulásával kapcsolatban, Hegyessi Gábor (Kazinczy Ferenc Múzeum Sátoraljaújhely) a Költő utcai adatok pontosításában nyújtott segítségét és S. Szigethy Annának az újabb érdeklődés adatát. Külön szeretnénk megköszönni Fehér Zoltánnak (Magyar Természettudományi Múzeum Állattára, Budapest) publikálatlan adatainak átengedését, valamint a kézirat áttanulmányozása során nyújtott hasznos információit és tanácsait.

Irodalom

- Fehér, Z. & Gubányi, A. (2001): The catalogue of the Mollusca Collection of the Hungarian Natural History Museum. In: Fehér, Z. & Gubányi, A. (eds.) A magyarországi puhatestűek elterjedése [Distribution of the Hungarian molluscs] I. – Magyar Természettudományi Múzeum, p. 1–466. Budapest.
- Héra, Z. & Varga, A. (2001): Somogy megye puhatestű (Mollusca) faunája. – Natura Somogyiensis 1: 29–40.

- Majoros G. & Halmágyi L. (2003): A szárazföldi csigákra vonatkozó fontosabb szakirodalom áttekintése a magyarországi éti csiga (*Helix pomatia*) állományainak megőrzése és hasznosítása szempontjából – Kutatási jelentés: <http://www.vvt.gau.hu/csig/Csiga-temadok-teljes-jaws.pdf>.
- Pintér L., Richnovszky A. & S. Szigethy A. (1979): A magyarországi recens puhatestűek elterjedése. – Soosiana, Suppl. I., pp. 351.
- Pintér, L. & Suara, R. (2004): Magyarországi puhatestűek katalógusa hazai malakológusok gyűjtései alapján [Catalogue of the Hungarian molluscs based on the collectings of Hungarian malacologists]. – in: Fehér, Z. & Gubányi, A. (eds.): A magyarországi puhatestűek elterjedése [Distribution of the Hungarian molluscs] II. Magyar Természettudományi Múzeum, p. 1–547. Budapest.
- Bank, R. (2007): Fauna Europaea: Mollusca, Gastropoda. – Fauna Europaea version 1.3, <http://www.faunaeur.org>.
- Subai, P. (1974): Idegen csigafajok Magyarország faunájában. – Soosiana, 2: 51–52. Baja.
- Sulyok K. M. (2010): Az invazív *Cornu aspersum* (Gastropoda) csigafaj elterjedéstörténete [Az invazív puhatestűek konzervációbiológiai vonatkozásai, különös tekintettel a márványos éticsigára (*Cornu aspersum*)] – Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kar Biológiai Intézet (Szakdolgozat) p. 1–44.
- Varga, A. (1986): Az *Arion (Arion) lusitanicus* Mabille, 1868 előfordulása Magyarországon (Mollusca). – Folia Historico-naturalia Musei Matraensis, 11: 110. Gyöngyös.
- Varga, A. (1995): A *Helix lucorum* (Linné, 1758) magyarországi betelepítése. – Malakológiai Tájékoztató 14: 21–22. Gyöngyös.

KIRÁLY Botond Gergely
Nyugat-magyarországi Egyetem
9400 Sopron, Ady E. u. 5.
E-mail: kbgergely@gmail.com

SULYOK Kinga Mária
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Természettudományi Kar, Biológiai Intézet
1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1.
E-mail: sulyok.kinga@gmail.com

VARGA András
Mátra Múzeum
3200 Gyöngyös, Kossuth út 40.
E-mail: avarga46@freemail.hu